

Minjastofnun
Íslands

Umhverfis- og Auðlindaráðuneytið
Skuggasundi 1
150 Reykjavík

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Reykjavík, 13. ágúst 2019
MÍ201812-0094/6.00 / K.H.S.

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

Efni: Stofnun þjóðgarðs á miðhálendi Íslands: Mörk,
verndarflokkar, aðkomuleiðir og þjónustumiðstöðvar

Minjastofnun Íslands hefur ítrekað vakið athygli á að umhverfis- og auðlindaráðuneyti hefur með lagafrumvörpum sínum er snerta náttúruvernd, á undanförnum árum, verið að teygja sig verulega inn á lögformlegt valdsvið stofnunarinnar. Hefur það verið gert án samráðs eða samtals við yfirvöld menningarminja í landinu. Í sumum tilfellum hafa lagagreinar verið lagfærðar en þrátt fyrir ákveðna viðleitni skortir verulega á að náttúrugeirinn sýni það að hann hafi skilning á skilum á milli náttúruverndar og verndar menningarminja. Það á einnig við í þessu tilfelli þar sem fjallað er um stofnun þjóðgarðs á miðhálendi eins og útskýrt verður hér á eftir.

Forstöðumaður Minjastofnunar Íslands hefur ekki verið boðaður sérstaklega á fund með nefndinni sem stendur að gerð tillögunnar um stofnun þjóðgarðs á miðhálendi Íslands og telur Minjastofnun það grafalvarlegt mál. Þótt áhersla sé á náttúruminjar þá er einnig minnst á menningarminjar í greinargerðinni og má ætla af henni að þjóðgarðurinn muni fara með stjórnsýslu einstakra menningarminja og menningarlandslags innan þjóðgarðsins. (sbr. efst á bls. 5 í greinargerð). Þar segir m.a. að stofnun þjóðgarðsins snúi sérstaklega að vernd og viðhaldi lítt snortinna víðerna, náttúruverðmæta og menningarminja hálandisins á heildstæðan hátt. Hvað þýðir hér „á heildstæðan hátt“ og hvernig snertir það framkvæmd laga um menningarminjar nr. 80/2012 ?

Minjastofnun Íslands hefur áður gert ítarlegar og alvarlegar athugasemdir við frumvarp til laga um Þjóðgarðastofnun og enn á ný eiga sömu athugasemdir við varðandi greinargerð þessa um stofnun þjóðgarðs á miðhálendi. Niðurlag þeirra athugasemda er því haft hér með sem fylgiskjal. Minjastofnun telur að það vanti allmennt heildstæða hugsun um hlutverk þjóðgarða, ekki síst um vernd menningarminja innan þeirra. Minjastofnun telur að mikil

óvissa geti skapast um framkvæmd minjavörslu í landinu gangi betta eftir óbreytt. Spurning Minjastofnunar er þessi: stendur til að taka stjórnsýslu menningarminja á svæðinu af Minjastofnun Íslands og færa undir stjórn miðhálendisþjóðgarðs? Eiga lög um menningarminjar ekki að gilda innan þjóðgarðsins? Slíkt telur Minjastofnun ótækt og bendir jafnframt á að málefni menningarminja, þ.m.t. friðlysing þeirra heyrir ekki undir umhverfis- og auðlindaráðherra.

Í þessu máli er ekki tekin ábyrg afstaða til menningarminja innan miðhálendisþjóðgarðs. Það er verið að þróa stjórnir yfir hinum ýmsu náttúrusvæðum landsins, þar á meðal innan fyrirhugaðs miðhálendisþjóðgarðs, án þess að gert sé ráð fyrir að ríkisstofnunin sem hefur það lögformlega hlutverk að stýra vernd menningarminja í landinu hafi þar aðkomu. Minjastofnun og starfsmönnum hennar er skipað í flokk með áhugamannafélögum í náttúruvernd en ekki litið á hana sem það stjórnvald sem hún er. Horft er fram hjá því að friðlýst svæði á Íslandi eru ekki eingöngu náttúruverndarsvæði og þ.a.l. friðlýst skv. náttúruverndarlögum, heldur er fjöldi friðlýstra menningarminja í landinu. Margar þeirra eru innan fyrirhugaðs miðhálendisþjóðgarðs og að auki eru þar aldursfriðaðar minjar sem náð hafa 100 ára aldrí. Þrátt fyrir þetta hefur ekki verið rætt við Minjastofnun um málefni miðhálendisþjóðgarðs, eða áhrif friðlýstra menningarminja á mörk þjóðgarðsins.

Virðingarfyllst,

Kristín Huld Sigurðardóttir
Kristín Huld Sigurðardóttir
Forstöðumaður

Afrit sent:

Fylgiskjal 1. Umsögn Minjastofnunar Íslands: Frumvarp til laga um
Þjóðgarðastofnun (Drög 25. júlí 2018).

Fylgiskjal 1.

Frumvarp til laga um Þjóðgarðastofnun
(Drög 25. júlí 2018)

Umsögn Minjastofnunar Íslands

Niðurlag:

Minjastofnun Íslands gerir alvarlegar athugasemdir við frumvarpsdrög til laga um Þjóðgarðastofnun dags. 25.júlí 2018 sem endurspeglast sumpart í ofangreindum athugasemnum við breytingartillögur á lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 dags. 25. júlí 2018. Það er ljóst að við gerð fumvarpsdraganna hefur ekki verið tekið tillit til laga um menningarminjar nr. 80/2012 og starfssviðs Minjastofnunar Íslands, sem ætti þó að vega býsna þungt þegar verið er að fjalla um vernd og nýtingu menningarminja. Minjastofnun ber ábyrgð á minjavörslu í landinu í umboði mennta- og menningarmálaráðherra og hefur forræði á allri ráðstöfun í tengslum við minjar. Nú er það mennta- og menningarmálaráðuneytið sem fer með stjórn málafloksins, en ekki er að sjá að haft hafi verið samráð við það ráðuneyti við gerð frumvarpsins. Minjastofnun fær ekki séð hvernig ráðuneyti sem hefur ekki umsjón með menningarminjum á Íslandi getur samið lög sem snertir verulega þann málaflokk. Þeir sem komu að gerð frumvarpsins eru taldir upp í inngangi að greinargerð og er ljóst að enginn þeirra hefur sérþekkingu á málafnum menningarminja eða framkvæmd laga um málaflokkinn. Fyrir vikið skortir heildarsýn um hvernig framkvæmd minjavörslu er háttáð í landinu og hvernig henni ætti að vera háttáð í þjóðgörðunum og á friðlýstum náttúruverndarsvæðum og hvernig hún tengist og samræmist framkvæmd minjavörslu á landsvísu. Mikil vinna var lögð í gerð laga um menningarminjar nr. 80/2012 og stóð sá undirbúningur yfir í mörg ár. Minjavarsla á Íslandi á sér langa hefð og byggir í grunninn á lögum um verndun fornmenja frá 1907. Náttúruverndin á sér mun styttri sögu en hún hefur eflst verulega á undanförnum áratugum og á sér öfluga og duglega stuðningsmenn. Sú umhyggja og vinna í náttúrurvernd hefur skilað sér í almennri virðingu þjóðarinnar fyrir náttúru landsins.

Við gerð frumvarps um Þjóðgarðastofnun og þjóðgarða landsins hefur því miður eithvað brugðist, því í lagafrumvarpinu er gengið fram hjá þeim aðilum sem hafa lögformlegt hlutverk hvað varðar jarðfastar menningarminjar á Íslandi, þar með talið í þjóðgörðunum. Minjastofnun Íslands telur það mikilvægt að vandað sé til verka og hin nýju lög verði ekki til þess að flækja umhverfi minjavörlunnar og skapa óvissu um valdsvið og hlutverk stofnana eins og yrði ef ekki verður unnið betur með frumvarpið og því í raun umbylt.

Minjastofnun Íslands lítur svo á að aukið hlutverk þjóðgarða við vernd og eftirlit með menningarminjum geti orðið til heilla fyrir framkvæmd minjavörslu í landinu. Með því móti má samnýta krafta og fjármagn til verndar bæði náttúru og menningarminjum á umræddum svæðum. Allar breytingar á lögum, reglum og verklagi í þá átt þarf hins vegar að gera með virkri aðkomu Minjastofnunar og mennta- og menningarmálaráðuneytis. Mikilvægt er að vel sé staðið að slíkri framkvæmd og að hún verði í samræmi við stefnu stjórnvalda í báðum málaflokkum og að öll aðkoma þjóðgarða að minjavernd sé unninn í náinni samvinnu við lögbundin yfirvöld minjaverndar í landinu.

